Redacțiunea, Administrațiunea și Tipografia:
BRAȘOVU, piața mare, Târgulŭ Inului Nr. 30.
Scrisorĭ nefrancate nu se primescŭ. Manuscripte nu se retrimitŭ.
Birourile de anunciurĭ:
Brașovŭ, piața mare, Târgulŭ Inului Nr. 30.
Inserate mai primescŭ în Viena: R. Mosse, Haasenstein & Vogler (Otto Maas), H. Schalek, Alois Herndel, M. Dukes, A. Oppelik, J. Danneberg; în Budapesta: A. V. Goldberger, Eckstein Bernat; în Frankfurt: G. L. Daube; în Hamburg: A. Steiner.
Prețulŭ insertiunilorŭ: o seriă garmond pe o colónă 6 cr. și 30 cr. timbru pentru o publicare. Publicărĭ mai dese după tarifă și învoială.
Reclame pe pagina a III-a o seriă 10 cr. v. a. séu 30 banĭ.

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANULŬ LVI.

„Gazeta" ese în fiă-care ḑi

Abonamente pentru Austro-Ungaria.
Pe un anŭ 12 fl., pe șése lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl.
N-rii de Duminecă 2 fl. pe anŭ.

Pentru România și străinătate:
Pe unŭ anŭ 40 francĭ, pe șése lunĭ 20 fr., pe trei lunĭ 10 fr.
N-rii de Dumінecă 8 francĭ.
Se prenumără la tóte oficiele poștale din întru și din afară și la dd. colectorĭ.

Abonamentulŭ pentru Brasovŭ
la administrațiune, piața mare, Târgulŭ Inului Nr. 30 etagiulŭ I.: pe unŭ anŭ 10 fl., pe șése lunĭ 5 fl., pe trei lunĭ 2 fl. 50 cr. Cu dusulŭ în casă: Pe unŭ anŭ 12 fl., pe 6 lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl. Unŭ esemplarŭ 5 cr. v. a. séu 15 banĭ. Atâtŭ abonamentele câtŭ și insertiunile suntŭ a se plăti înainte.

Nr. 198. Brașovŭ, Luni-Marțĭ, 7 (19) Septemvre 1893.

Monstruositatea monstruosităților!

Brașovŭ, 6 Septemvre v.

Când amŭ cetitŭ în „Nemzet", că în adevĕrŭ Prea Sânția Sa Episcopulŭ Pavelŭ a cerutŭ dela guvernŭ sĕ ordone în contra lui „cercetare disciplinară" ca sĕ se justifice față cu necalificabilele învinuirĭ de „trădare de patriă", ce le-a ridicatŭ în contră-i preotulŭ lui subalternŭ Pituk și în urma acestuia foile unguresci; când amŭ cetitŭ mai departe, că a fostŭ „rugatŭ", din partea Episcopului și a miniștrilorŭ, primatele ungurescŭ Vaszary de a fi arbitru în acéstă afacere și de a judeca asupra purtării morale, legale și canonice a Episcopului Pavelŭ, fără de voiă amŭ esclamatŭ: acésta este monstruositatea monstruosităților!

Este ne mai pomenitŭ ca unŭ Episcopŭ, fiă românŭ orĭ neromânŭ, sĕ mérgă așa de departe în condescendența sa față cu cei dela putere, încâtŭ sĕ se supună de bună voiă unui tratamentŭ, care nu póte fi nicĭdecum compatibilŭ cu autoritatea și demnitatea sa archieréscă. E fórte durerosŭ pentru noi a constata acésta față cu Episcopulŭ Pavelŭ. Nu s'a gânditŭ Prea Sânția Sa, unde vomŭ ajunge, décă nisce acusațiunĭ, venite așa ḑicêndŭ de pe stradă, suntŭ de ajunsŭ pentru de a îndemna pe unŭ archiereu românŭ sĕ se justifice în acestŭ chipŭ umilitorŭ înaintea puternicilorŭ ḑilei? Nu s'a gânditŭ ce precedentŭ periculosŭ va crea pasulŭ sĕu neprecugetatŭ?

Ne aducemŭ aminte, că Episcopulŭ Pavelŭ într'o telegramă adresată ḑiarelorŭ unguresci din Oradea-mare, după escesele întêmplate acolo, a declaratŭ, că rĕspunde pentru sine înaintea autoritățilorŭ superióre, dér ca episcopŭ nu se póte dimite în polemii cu foile unguresci. Cum vine dér Prea Sânția Sa a se constitui acuma deodată, de bună voiă, în fața clevetirilorŭ obrasnice ale lui Pituk și ale foilorŭ unguresci, ca parte acusată?

Altă monstruositate este, că Episcopulŭ Pavelŭ cere „cercetare disciplinară" asupra sa dela guvernŭ. Este óre ministrulŭ Csaky autoritatea superióră, înaintea căreia e datorŭ sĕ rĕspundă Episcopulŭ Pavelŭ în afacerĭ de administrațiă bisericéscă? De când au ajunsŭ Episcopii noștri sĕ fiă nisce simpli funcționarĭ ai ministrului de culte? Cum se unesce acésta cu posiția archieréscă și cu autonomia bisericéscă garantată în lege?

Monstruositatea monstruosităților este însĕ, că în acéstă tristă afacere se mai face apelŭ și la intervenirea primatelui romano-catolicŭ, care este rugatŭ a figura ca judecătorŭ asupra Episcopului românŭ unitŭ.

Ministrulŭ de culte s'a sfiitŭ de a-și aroga dreptulŭ de superioritate bisericéscă unită și s'a adresatŭ prin colegulŭ sĕu Wekerle la primatele, ca sĕ'lŭ scape din încurcătură și sĕ judece elŭ pe Episcopulŭ românŭ de Oradea.

Se susține, că însușĭ Episcopulŭ Pavelŭ ar fi doritŭ intervenirea primatelui, noi însĕ nu-o putemŭ crede, căcĭ Prea Sânția Sa trebue sĕ scie, că unŭ Episcopŭ românŭ unitŭ nu póte fi supusŭ decâtŭ forului judecătorilorŭ hierarchiei sale proprii și ne mirămŭ numai, cum primatele Vaszary, care este șefulŭ altei bisericĭ și a altei confesiunĭ, a pututŭ sĕ priméscă a figura ca jude investigatorŭ în biserica română unită!

Când amŭ datŭ espresiune temerilorŭ nóstre, că autonomia bisericei române unite este periclitată din partea hierarchiei romano-catolice, cei dela fóia bisericéscă din Blașiu ni-au rĕspunsŭ, că primatele n'are nicĭ unŭ amestecŭ în biserica română unită și că independența hierarchică a acesteia e mai pe susŭ de orĭ ce îndoiélă.

Cum se unesce acum arbitragiulŭ primatelui Vaszary într'o cestiune disciplinară ce privesce pe unŭ Episcopŭ românŭ unitŭ, cu autonomia provinciei bisericei române unite? Nu roșescŭ aceia, carĭ ne luau în nume de rĕu, când arătamŭ îngrijirile nóstre din causa participării Episcopilorŭ românĭ unițĭ la conferențele corului episcopescŭ romano-catolicŭ?

Rĕu a fostŭ sfătuitŭ Episcopulŭ Pavelŭ, când a făcutŭ unŭ pasŭ atâtŭ de prejudițiosŭ vaḑei și drepturilorŭ bisericei sale și trebue sĕ ne esprimămŭ din nou adênca părere de rĕu, că a lăsatŭ sĕ fiă covêrșitŭ de impresiunile triste ale esceselorŭ vandalilorŭ din Oradea-mare în acea mĕsură, încâtŭ a alunecatŭ pe acestŭ povîrnișŭ periculosŭ.

De sigurŭ, că décă ar fi prevĕḑutŭ strălucita satisfacțiă, ce a primit'o dela însașĭ Majestatea Sa, pentru cele suferite, Prea Sânția Sa nu s'ar fi grăbitŭ a înainta guvernului o cerere atâtŭ de monstruósă, ca cea din cestiune. Căcĭ sĕ judecămŭ numai în ce penibilă situațiune se află acuma Episcopulŭ, când lucrulŭ apare așa, că nu i-ar fi de ajunsŭ cu satisfacția primită dela monarchulŭ, ci ar mai avé lipsă și de o sentință specială a primatelui Vaszary, ca sĕ pótă trece ca patriotŭ fără de prihană!

Și ca sĕ se pună vêrfŭ la tóte, foile unguresci ne mai spunŭ, că primatele Vaszary a primitŭ întregŭ complexulŭ actelorŭ, tóte broșurele și toțĭ articulii foilorŭ maghiare, din carĭ va avé sĕ-șĭ tragă judecata asupra purtării Episcopului românŭ.

Eată unde amŭ ajunsŭ cu autonomia bisericei române unite, ca nisce pamflete miserabile și nisce articulĭ de ḑiare eșițĭ din creerii șovinismului celui mai pĕcătosŭ sĕ formeze dosarulŭ pentru judecarea Episcopilorŭ noștri!

Durerea, ce-o simțimŭ în inima nóstră în aceste momente, covêrșesce chiar și estrema slăbiciune, ce spre cea mai mare consternare a nóstră, a datŭ nascere tristei comedie, ce se jócă cu véḑa și cu drepturile bisericei române unite în afacerea acestui ne mai pomenitŭ procesŭ „disciplinarŭ," urzitŭ de mâna lungă a dușmanilorŭ neamului și ai bisericei nóstre!

Sașii și politica bisericéscă.

In timpulŭ din urmă s'a produsŭ óre-care ferbere între Sașĭ, discutându-se cestiunea, că ce posiție sĕ ia deputații Sașĭ Ardelenĭ în dietă, față cu politica bisericéscă a guvernului.

Spre lămurirea lucrului publică „Vaterland" din Viena dela 14 Septembre, unŭ articulŭ, din care reproducemŭ și noi partea, în care se esplică situațiunea, ce a creat'o Sașilorŭ din Ardealŭ conferența săséscă dela 1890. Eată-o:

Obosițĭ de lupta purtată mai multŭ de două decenii pentru naționalitatea și pentru drepturile lorŭ naționale garantate, cu deosebire împotriva regimului tiszaistŭ cotropitorŭ de drepturĭ și învĕlitŭ cu mantaua liberalismului, o parte din conducĕtorii Sașilorŭ prin o irumpere dibaciu introdusă, dér adêncŭ vătĕmătóre pentru mai multe părțĭ, a făcutŭ pe comitetulŭ centralŭ alŭ partidei poporale săsescĭ, prin aplicarea celei mai tarĭ pressiunĭ morale, prin absentarea mai multorŭ membri și prin o maioritate maiestrită de două voturĭ, sĕ încheie unŭ pactŭ cu guvernulŭ, care în fondŭ luatŭ însémnă o deplină capitulațiune a partidei poporale săsescĭ din opoziție. Factorii principalĭ ai acestei acțiunĭ au fostŭ episcopulŭ *Teutsch*, care credea, că va apăra, *optima fide* prin unŭ *modus vivendi* cu guvernulŭ, interesele din mai multe părțĭ amenințate ale bisericei evangelice din Transilvania, și fostulŭ redactorŭ intransigentŭ alŭ ḑiarului „Siebenbürgisch deutsches Tageblatt", Dr. Carolŭ *Wolff*, care după alegerea sa de directorŭ alŭ cassei de păs-

---

FOILETONULŬ „GAZ. TRANS."

Epistole către unŭ amicŭ.

IV.

Iubite amice! 'Țĭ scriu acum tocmai din țéra clasică a Oltului. Am vĕḑutŭ cu ochii mei proprii fluviulŭ istoricŭ, cântatŭ în doinele și baladele nóstre, și am călcatŭ pe pămêntulŭ legendarŭ alŭ Făgărașului, despre care auḑisemŭ, ca băiatŭ micŭ, pomenindu-se adese-orĭ.

Petrecêndŭ o lungă seriă de anĭ totŭ între strĕinĭ, cu multŭ interesŭ studiezŭ în timpulŭ scurtŭ, câtŭ stau aicĭ, caracterulŭ poporului Făgărășanŭ. Ba nu, caracterulŭ nu trebue sĕ-lŭ studiezŭ, e acelașĭ aprópe pretutindenea la Românĭ: o inimă sinceră, deschisă și mai pe susŭ de tóte ospitalitate. Etă Românulŭ în fondŭ! Și décă în forme pe icĭ pe colo s'ar fi cam întunecatŭ virtuțile lui, ei dragă, responsabile suntŭ impilările seculare.

Românulŭ țĕranŭ de pe Oltŭ este cuintesanța însușirilorŭ frumóse. 'Țĭ-e mai mare dragulŭ sĕ stai cu elŭ de vorbă. In țéra Bârsei mi s'a întêmplatŭ, că uitându mĕ mai lungŭ la unŭ țĕranŭ, pe care 'lŭ admiramŭ în portulŭ sĕu curățelŭ și în limba sa frumósă—țĕranulŭ m'a întrebatŭ rĕstitŭ: „Ce te uițĭ, domnule?" In țéra Oltului Românulŭ par' că te invită sĕ stai cu elŭ de vorbă. Amêndoi suntŭ ómenĭ chipeșĭ și frumoșĭ, dér cela e consciu de frumsețe sa, acesta nu se gândesce la ea.

Vinerea e ḑi de têrgŭ în Făgărașŭ. N'a fostŭ cercetatŭ tare, căcĭ era têrgŭ și la Sibiiu. M'am pierdutŭ printre femeile, carĭ vindeau diferițĭ articlii. Piața era albă de năfrămile lorŭ albe ca zăpada.

— „Cu câtŭ dai, lele, cepele?" — „10 cr. cununa, domnule!" Erau cepe mерunțele: cele marĭ se vêndŭ cu 20 cr. Mi-am începutŭ turneulŭ cu gândulŭ la cepe, ca prin acésta sĕ-mĭ aducŭ omagiulŭ față de Făgărășenĭ, carĭ facŭ têrgŭ întinsŭ cu cepele. Și facŭ atentŭ pe orĭ cine, că venindŭ aicĭ sĕ se feréscă de espresiunĭ de acelea, ca d. e.: „nu plătesce o cépă!", căcĭ aicĭ pe cépă poțĭ căpĕta banĭ frumoșĭ, mai alesŭ, décă ai multă.

— „Dér pe gâsca ast' grasă câtŭ cerĭ?" — „Unspreḑece hârtiuțe, domnule!" Pentru cei, carĭ nu sciu ce e „hârtiuța", adaugŭ, că aicĭ se ḑice hârtiuță la ceea ce în alte părțĭ se ḑice firfirică, pițulă, cooșoțelŭ, hatoșĭ, banŭ de 10 cr. Generația mai tînĕră nu'șĭ va aduce aminte de timpurile, când erau banĭ de hârtiă de 10 cr. Eu încă nu mĭ aducŭ aminte. Décă însĕ gâsca costă 11 hârtiuțe, din contră rața nu costă decâtŭ 6 hârtiuțe, și o păreche de gâsce neîndesate dela Pascĭ, se plătescŭ numai cu 1 fl. 80 cr.

Le-am inseratŭ acestea, ca cronicarŭ fidelŭ, pentru ca sĕ rĕmână posterității semne despre aceea, câtŭ de scumpe au fostŭ la anulŭ Domnului 1893 în Făgărașŭ cepele și gâscele.

Am datŭ apoi o rótă pe altă parte a pieței, unde se vindeau icónele sfinte. M'am opritŭ lângă ele și le-am privitŭ lungŭ. Suntŭ producte naționale și suntŭ espuse în ḑi de têrgŭ, tocmai așa ca și cepele, gâscele și rațele — stau pe pămêntŭ, răḑimate de păreții caselorŭ

— „Nu sunteți D-vóstrĕ dela Nicula?"

— „Nu, domnule, noi suntemŭ de aicĭ, dér tatălŭ nostru a fostŭ dela Nicula!"

Eram nu mai puținŭ superbŭ de cunoscințele mele de artă, întocmai ca acela, care la momentŭ scie distinge o pictură de a lui Rembrandt, orĭ cunósce, că icóna cutare și cutare este eșită din șcóla lui Michel Angelo etc.

Ei bine, acésta este „șcóla dela Nicula". N'am vĕḑutŭ icóne din șcóla acésta fórte de multŭ, și constatŭ, că în filiala Făgărășană în locŭ sĕ observŭ unŭ progresŭ, am datŭ de unŭ regresŭ mare. Elementulŭ grotescŭ a câștigatŭ terenŭ. Mi-ar place sĕ'lŭ punŭ în reliefŭ, după cum merită, dér nu sunt capabilŭ de acésta. Așĭ avé lipsă de condeiulŭ lui Horațiu, ca sĕ arătŭ cum se lipesce la noi în véculŭ XIX la capulŭ de omŭ unŭ trupŭ de calŭ, care se finesce în códă de șérpe.

Domnulŭ Christosŭ cu două mân drepte, cu față deplorabilă și cu gura strîmbă. O Madonnă-caricatură cu nisce degete sucite de unŭ cotŭ, despre carĭ presupunŭ numai, că erau degete, căcĭ a orĭ ce semĕnau, numai a degete nu. Botezulŭ din apa Iordanului, la care duchulŭ sfântŭ